

Brødremenigheden Christiansfeld

Nr. 1

Januar - Februar - Marts

2015

Brødremenigheden i Christiansfeld

Præstebolig:

Lindegade 26
6070 Christiansfeld

Præst:

Jørgen Bøytler
Tlf.: 74561420
40361420
Fax.: 74561421
boeytler@post7.tele.dk

Regnskabskontor:

Nørregade 14 A
”Duetten”
6070 Christiansfeld
Tlf.: 74561214
Bank: Reg: 9743
NR: 039 5639714
broedremenighe-
den@christiansfeld.tv

Ældsteråd:

Jørgen Bøytler
Ellen Frandsen
Henning Jacobsen
Inga Jakobsen
Hans Schmidt
Anne Marie Schneider

Kristus, Guds lam.

Årets første kvartal er både en ny begyndelse, men også en periode, hvor lyset kommer tilbage, og nok er det mest koldt og vintertid, men perioden er en håbets periode, for foråret så sagte kommer, det kan være tidligt, det kan være sent, men det kommer.

Et nyt kirkeår begyndte med en 1. søndag i advent, og igen måtte vi se frem ad mod den fortælling om Guds frelse, der rulles op hen over et nyt kirkeår. Det startede med Guds indtog i Jerusalem. Guds indtog er kærlighedens indtog. I julen fejrede vi Jesu fødsel og nu kan vi, i årets første måneder fortsætte med at fokusere på Jesu liv og virke, kvartalet slutter stort set med Palmesøndag. Så står påsken for døren, vi vil i påskeugen mindes Jesu lidelse og død. Jesu indtog i de dødes rige var hans og menneskehedens udtoget fra dødens magt. Jesu opstandelse var dit og mit indtog i evigheden, i friheden, i glæden. Himmelfarten er Jesu indtog i Himmelen og Helligåndens indtog i menneskehjerter. Hen over 2015 må vi igen få åbnet vore øjne, så vi ser ham som den korsfæstede, opstandne og levende Herre, der kommer til os og lægger lovsange på vore læber og troen i vore hjerter. Jesus viser os kærlighedens magt og udrenser samtidig falskhed og hykleri.

Jesus er Guds lam, og det betyder, at han er den person, i hvem Gud åbenbarer sig for verden, Gud viser sig for verden, Gud bliver synlig for mennesker, ikke i en drøm som Jakob oplevede det, men i et menneske. Han tager verdens synd på sig og tager den dermed bort. Derfor går Gud i sin søn selv ind i verden som menneske med offerlammets funktion. Det er i den forstand, Jesus er Guds søn, Messias, Kristus, Israels konge. Det er denne kongelige magt, han udøver på korset, der set fra verdens synsvinkel er udtryk for den dybeste fornedrelse, men set fra Guds synsvinkel er det et led i Jesu ophøjelse. Det er dette paradoks, Jesus peger på, og som vi takker for.

Jørgen Bøytler

Søstrehuset i Christiansfeld

Kunstens, kulturarvens, og videnskabens hus

Indvielse den 9. december 2014

Fra tanke til ord til handling til resultat.

En tanke om at skabe et center for kulturelle aktiviteter opstod og udvikledes i løbet af 2011 og få dage før jul 2011 blev et brev overrakt fra *A. P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond* til almene For-

Fra den flotte korsal ved indvielsen af Søstrehuset

maal til Brødremenighedens repræsentant. Brevet var en bevilling på 38 millioner kroner til etablering af Kunstarens og Kunstens hus i Søstrehuset i Christiansfeld. Beløbet dannede grundstammen i finansieringen af det hidtil største renoveringsprojekt i Christiansfeld til et samlet beløb på 48 millioner kroner.

Der skal lyde en stor og yderst velment tak til A. P. Møller fonden, til bestyrelsen og til direktør Henrik Tvarnøe for det udsyn, der blev lagt for dagen. En ide til noget stort, baseret på et enestående hus, blev muliggjort. Tak for det.

Der skal også lyde en tak til kulturstyrelsen for økonomisk støtte og faglig sparring samt stor fleksibilitet. En tak til Bygherrerådgiveren, Kuben Management ved Chefkonsulent Johs. Møller for fremragende samarbejde. En stor tak skal lyde til arkitekt Jørgen Toft Jessen og i stor stil til bygningskonstruktør Peter Buchholt Petersen, hvis antal timers tilstedeværelse i huset i de sidste år kan sammenlignes med tidligere tiders ugifte søstres ophold i bygningen. En stor og varm tak til alle de dygtige håndværkere, der ved deres samvittighedsfulde og fagligt dygtige arbejde gjorde renoveringen mulig.

Der skal lyde en stor tak til Kolding Kommune. En speciel tak til borgmester Jørn Pedersen og hele byrådet, som ikke bare viste intens interesse i byggeprojektet, men som også kunne se perspektiverne i at lade flere kommunale institutioner være med i gruppen af interessenter, der til

Multisalen hvor gæsterne ved Åbent Hus arrangementet fik kaffe

sammen vil udgøre husets beboere i fremtiden. Der skal ligeledes lyde en stor tak til det kommunale embedsværk, mange afdelinger har været involveret, og viljen til at finde løsninger på komplicerede problemer i forhold til at overholde love og regler har ført til restaureringens fuldendelse.

Visionen med at skabe Kunstens, videnskabens og kulturarvens hus var:

I dag har vi glæden af at indvie Kunstens, videnskabens og kulturarvens hus. Det er en størrelse, der bygger på noget så spændende som en vision. Der er tale om nyskabelse, nytænkning og nu begynder de spændende udfordringer: Nu er rammer i det historiske hus skabt, og nu skal rammerne udfyldes.

Det startede med, at der var formuleret en vision.

Den bestod i Skabelse af et samlende hus for kunst, videnskab og kulturarv, hvor Brødremenighedens rige kulturarv skal bringes i spil med og udfordres af klassisk musik, gæster, international kontakt og forskning.

Det skal være et internationalt kulturelt samlingspunkt, hvor ny viden opstår, hvor kunsten afsøger nye landskaber, hvor nyskabelsen sker i mødet mellem æstetik, ånd og fysik.

Huset danner en ny kategori, hvor arkiver og museumsudstillinger, turistbureau og viden-center lever, ikke bare side om side, ikke bare i sammenhæng med, men i gensidig frugtbarhed med musik-udøvelse, forskere, gæster og en international horisont.

Et kig ind i Multisalen

Målene blev defineret som:

Etablering af et levende og dynamisk center for kultur, kunst og videnskab, der huser institutioner, som præsenterer, formidler og tilgængeliggør Christiansfeldts kulturarv i en fælles ramme med pædagogiske institutioner, musiske kunstarter og humaniora.

Christiansfeldts globale historie vil leve videre og udvikle sig her i et mangesidet samarbejde med kultur-institutioner i ind- og udland, som vil

bidrage til at kunne formidle udefra kommende impulser, nationale temaer og lokal kultur.

Husets placering i Sønderjylland vil betyde et åbent blik for både danske nationale værdier og internationale perspektiver og vil med kunst, videnskab og kulturarv bidrage med byggesten til en brobygning mellem det lokale og

Velkomst i Søstrehuset ved Åbent Hus arrangementet

det globale.

Et idegrundlag blev formuleret:

Virkeliggørelsen af Kunstens, videnskabens og kulturarvens hus skal være en nutidig og progressiv måde, hvorpå man viderefører og videreudvikler de tanker og det liv, der i mere end to århundreder har fyldt huset, samtidig med at alle med interesse i kulturarven indbydes til at deltage.

Fortolkning og ny-fortolkning af kulturarven vil både bidrage til, at arven bliver værnet, men også til at den er vedkommende og udfordrende for mennesker.

Udfordringen er at gøre kulturarven aktiv, vedkommende og spændende, ved at invitere kreative kræfter, dygtige kunstnere og videnskabsfolk sammen med mennesker, der søger informationer, indblik og inspiration til at kende både sig selv og den omgivende verden indenfor i huset. I dette krydsfelt af læg og lærd, af kunst og viden forventes det, at noget nyt vil opstå.

Repræsentanter for Fonden og Kulturstyrelsen

Fællesliv

Med en fælles referenceramme og samtidig en stor diversitet i mål, midler og aktiviteter skal husets interessenter finde et liv, som både er individuelt, men som også er et fællesliv. Det er i øvrigt titlen på en af klassikerne i den teologiske litteratur, skrevet af den tyske teolog Dietrich Bonhoeffer, hvor Bonhoeffer udfolder sin forestilling om det kristne livsfællesskab, og det kan vel dække alle livsfællesskaber, hvor ideen er, at den enkelte ikke dømmer den anden, men at man søger sammen, søger forening og fællesskab.

Der er flere måder at være fællesskab på. Men når det fungerer rigtigt, kan der opstå en synergi, hvilket som bekendt er et samspil mellem to eller flere faktorer, der forstærker hinanden, således at den kombinerede effekt bliver større end summen af de enkelte faktoreres bidrag. Om det vil lykkes, ja det vil vise sig. Jeg tror det vil lykkes.

Et kig ind i den nye BDM butik

Sofie Enstrøm og Svend Prip som spillede på henholdsvis Fagot og Angel orgel

Men ikke vi alle er fælles i ønsket om, at Kunstens, Videnskabens og kulturarvens hus vil blive brændpunktet for Christiansfeldts kulturelle aktiviteter, startpunktet for talrige guidede ture, stedet, som besøges af mange gæster, stedet for internationale relationer. Et centrum for arbejde med byens og menighedens historie, et sted, hvor musikere, både eleverne, men også de etablerede vil komme. Et sted, hvor museale genstande fra byens historie og fra menighedens globale engagement i langt over 200 år kan opleves. Et sted, som bliver søgt til afholdelse af konferencer og symposier, et sted, hvor kort sagt både kunsten, videnskaben og kulturarven mødes.

Det kræver, at visionen deles. Det gør den, og derfor kan vi med stor glæde indvie Søstrehuset i dag. Held og lykke til alle!

Jørgen Bøytler

Det sejrende Guds Lam*

Det sejrende Guds Lam er et symbol, ofte set anvendt som et segl eller et ikon i Brødremenigheden. Teksten, som ofte ses omkransende lammets, er på latin: *Vicit Agnus Noster, um Sequamur*, og det betyder: ”Vort Lam har sejret, lad os følge Ham.” Lammets er et symbol på Jesus Kristus, og Kristus omtalt som Guds lam kendes fra Johannes evangelium, kap. 1,29, hvor Johannes Døberen siger: ”Se det Guds lam, som bærer verdens

synd.” Johannes Døberen har sandsynligvis haft Esajas 53,7 i tankerne. I begge tilfælde er lammets ydmyghed og hjælpeløshed den fremtrædende tanke. Det sejrende lam som et symbol på Kristus, findes i Johannes’ Åbenbaring 5,6, og i Åb. 5,12: ”Lammets, det slagtede, er værdigt til at få magt og rigdom og visdom og styrke og ære og lov og pris,” og endnu tydeligere ses det i Johs. Åb. 7,17: ”for Lammets midt for tronen skal vogte dem og lede dem til livets kildevæld, og Gud vil tørre hver tåre af deres øjne.” Endvidere er Lammets også nævnt i Johs. Åb. 21.

Johannes Horn brugte for første gang Lammets som symbol i Brødremenighedens sammenhæng i 1541, altså i den gamle bøhmiske Brødrekirke, på titelsiden af en tjekkisk salmebog. Her er Lammets visualiseret med sejrspanen omgivet af engle og under lammets ses den syngende jordiske menighed. På forsiden af en anden sangbog fra 1606 ses det sejrende lam stående i en regnbue på Zions Bjerg, omgivet af de fire levende væsener og 24 ældste (jvf. Johs. Åb. 5,6). Lammets symbol blev indført i den fornyede Brødrekirke af Daniel Ernest Jablonsky, biskop i det polske Brødre-Unitet, idet han brugte det som officielt segl og til forsegling af Grev Zinzendorfs ordinationsdokument. Siden 1737 har Lammets med sejrspanen eller sejrens banner på en flagstang været Brødre-Unitetets officielle segl. Det sejrende Lam som symbol bruges også af andre trosretninger. I Brødremenighedens forståelse, symboliserer det sejrende Gudslam korsfæstelsen, lammets som slagtet. Læg mærke til at sejren, som lammets vinder, fås gennem ydmygheden, overgivelsen til lidelsen og døden. Banneret betegner værdighed, som illustrerer troen på Kristus, der har besejret døden på vegne af menneskeheden gennem sin død og opstandelse.

Johannes Horn 1541

Brødremenighedens Danske Mission har naturligvis også det sejrende Gudslam som sit segl og symbol. Det indføres i en nyttegnet udgave, som på mange måder er i overensstemmelse med det design, som man finder mange steder i Brødrekirkens verden. Det er designet af Jesper Noer.

Jørgen Bøytler

Nogle kommentarer til Brødremenighedens perspektiv på musik

Brødrekirkens historie kan deles op i tre perioder: Den oprindelige Brødrekirke eller Unitet, hovedsageligt i Bøhmen og Mæhren fra 1457 til cirka 1630. Den fornyede Brødrekirke fra 1727 til cirka 1965 og den globaliserede Brødrekirke fra 1960erne foreløbig til i dag. Calvins og den tidlige Reformerte Kirkes periode er i høj grad samtidig med den oprindelige Brødrekirkens periode.

Den oprindelige Brødrekirke var i til tider tæt kontakt med Luther og Wittenberg, men var en meget selvstændig kirke, omend den jævnlige betegnes som tilhørende de reformerte kirker. Müller skriver om De Bøhmiske Brødre: "I deres kirkeordning, menigheds-organisation, disciplin og gudstjenesteformer, sammen med deres stærke bibelske, ærlige, moderate, rationelle og verdensfornægtende karakter var Unitetet essentielt forbundet med Calvinismen." Den var en af de allertidligste reformatorske bevægelser i Europa og arbejdede blandt andet på at bygge bro mellem de forskellige reformationer, Luther, Calvin, Zwingli, Erasmus af Rotterdam, og havde endda kontakter til og samtaler med både romersk katolske og ortodokse teologer.

Signifikant i det oprindelige Brødreunitet var salmesangen. Allerede Jan Hus, brændt som kætter 1415, var forløber og inspirator for det oprindelige Unitet, og han holdt gudstjenester i Bethlehem kapellet i Prag. Salmesang på modersmålet var en vigtig del af gudstjenesten og Hus digtede salmer. Salmesang var også en del af gudstjenesten i den oprindelige Brødrekirke fra begyndelsen i 1457. Det er kendt, at der blev udgivet i hvert fald 19 salmebøger i perioden 1501 til 1659, de fleste på tjekkisk, men nogle af dem også på polsk og tysk. I 1558 udgav John Blahoslav bogen *Musica*, den første tjekkisksprogede musikteoribog.³

¹ Crews, C. Daniel: *Faith, Love, Hope, Winston-Salem, 2008, p. 278.* ² *Ibid, p. 411*

³ *Ibid, p. 246*

Salmemelodierne var i reglen med enstemmige noder, men blev ofte sunget flerstemmigt.⁴ Jan Amos Comenius, den sidste biskop i det oprindelige Unitet skriver om grunden til at synge: "At synge betyder at fornøje sig selv eller andre med en levende stemme: ved at svinge røsten op eller ned, langsomt eller hurtigt, med tungen smukt at forme en begribelig tale og fortælle noget tankevækkende. En sådan sang har sit udspring, ikke fra mennesker, men fra engle."⁵ Instrumentalmusikken var oprindeligt afvist i den reformerte kirkedannelse. Comenius skriver om instrumentalmusikkens rolle i gudstjenesten: "... om instrumentalmusikken? Om denne skal benyttes under den kristne gudstjeneste eller ikke? Fordi der er opstået forskellige holdninger. For det første er det jo åbenbart, at Guds kirke i Gamle Testamente havde alle mulige musikinstrumenter og at Gud selv opfordrede dem til at benytte dem. Selv Johannes så harper og citarer i himlen. Hvad skulle derfor være grund til, for den kirke, der står midt imellem den gamle, der nu er forbi og den kommende i himlen, at afvige fra dette?"⁶ Comenius anser instrumentalmusikken for at være en Guds gave.

At betegne den fornyede Brødrekirkes identitet og teologi i en enkelt sætning vil altid være en udfordring. Det er sagt, at Zinzendorf forenede luthersk teologi, radikal-pietistisk mysticisme og Brødremenighedens fællesskabstænkning i en kreativ og provokerende blanding.⁷ Den fornyede Brødrekirke udviklede en reformert, en luthersk og en mæhrisk, såkaldt tropos, altså gruppe, men må samtidig betegnes som stærkest præget af den lutherske teologi.

Lad os tage udgangspunkt i ritualen, som er et af de vigtige menneskelige kommunikationsmidler. Det er et symbolsk system, der skaber, opretholder og udvikler samfund. Et vigtigt sæt ritualer i Brødremenigheden, og i øvrigt i andre kirkesamfund, er liturgien. Brødremenigheden udviklede, med fokus på Kristi inkarnation og på Helligåndens moder-embede, et system af symboler, som var en afgørende vigtig del af fælleslivet i menigheden. Der blev udviklet to musikcentrerede forsamlingsformer, nemlig Singstunde og liturgi. En tredje er prædikenforsamlingen. Liturgi form bygger på Singstunde, idet den rummer sammensætninger af forskellige salmevers og kor efter en bestemt tankegang, men der kan desuden være korstykker og vekselsang i form af litanier. Singstunde var i princippet en åben forsamling, mens liturgien var en mere højtidelig forsamling, bl. a

⁴ Ekström, Christina: *Gör dig en sång uti mitt bröst*'Göteborg, 2007, p. 46 ⁵ Ibid, fra Comenius 1661, fra *forordet del I* ⁶ Ibid ⁷ Ibid Atwood, Craig D.: *Community of the Cross, Moravian Piety in colonial Bethlehem, University Park, PA, 2004, p. 40*

nadveren er en liturgi. En Singstunde kræver hele menighedens aktive medvirken og var i 1700-tallet den vigtigste gudstjenesteform.⁸

Afgørende elementer i liturgien, og det liturgiske liv er musikken. Zinzendorf var overbevist om, at kristendommens sandhed bedst kunne kommunikeres i poesi og sang, ikke i systematisk teologi eller polemik. Zinzendorf har i et skrift kaldet *Jüngerhaus Diarium* rejst et spørgsmål, nemlig om ikke liturgen er vigtigere end prædikanter og lærere. Hvad der i en prædiken kan være en abstrakt ide bliver gennem musikken eksistentielt vigtigt. Musik opfattedes og opfattes i Brødremenigheden som det medium, der kan kommunikere troen og troens lære direkte til hjertet. En yderst produktiv periode er fra 1727 til 1760, hvor Brødrekirken skrev, oversatte eller tilrettede tusinder af salmer.⁹

Der blev skrevet salmer til talrige lejligheder, herunder fødselsdage, bryllupper, begravelser, selv i anledning af rejser. Menighedens medlemmer blev opfordret til at lære salmerne udenad, så man spontant kunne synge med på rækker af enkeltvers fra forskellige salmer i de såkaldte *Singstunden*. Det kender Brødremenigheden i Christiansfeld jo stadig også her i menigheden, hvor vi bl. a. i adventstiden har sanggudstjenester om onsdagen. Musik var så vigtigt, at organistens arbejde opfattedes som en åndelig opgave, under vejledning af Helligånden.

Distinkt for Brødremenigheden musik er, at der både er verdslig og åndelig musik, og nogle gange er det begivenheden, hvor musikken spilles, der bestemmer om musikken er verdslig eller åndelig.

Der er lavet studier i vokabularet i Den fornyede Brødremenigheds salmebøger fra 1740erne og 1750erne, og disse studier viser, i hvor høj grad at salmernes tekster udtrykte hovedtankerne i menighedens, og altså især Zinzendorfs teologi og teologiske forestillinger. Blod- og sårteologien var fremtrædende, ja det var det, som både var dragende for mange, men også anledning til vidstrakt kritik af Zinzendorf og Brødremenigheden. Lad os nævne et par eksempler fra en salmebog fra 1742: Ordet "sår" nævntes i 56% af salmerne, "blod" i 62%, "kors" i 56%, "lam" i 71%, Kristus som skaber eller Jehova i 28%. Ordet "hjerte" nævntes i hele 71%, mens "synd/retfærdighed" nævntes i 58% af salmerne fra 1742.¹⁰ De nævnte ord er nogle af de begreber, der var fuldstændigt typiske for teologien i den tid, som traditionelt kaldes "signingstiden" i Brødrekirkens historie,

⁸ Reventlow, S. i Thyssen, A. P. (red.): *Herrnhuter-samfundet i Christiansfeld*, Aabenraa 1984, p. 652 ⁹ Atwood, Craig D.: *Community of the Cross, Moravian Piety in colonial Bethlehem*, University Park, PA, 2004, p. 141ff ¹⁰ ibid

altså en periode, der normalt kendes som den periode, hvor Brødremenigheden blev prøvet, i og med, at man siger at teologien var ekstrem i sine udtryk. Denne opfattelse bliver dog med rette nu udfordret, idet man blandt andet i tilsvarende analyser af salmer fra 1750erne, altså perioden efter den såkaldte sigtningstid finder tilsvarende udtryk brugt.

Musik i Brødremenigheden forstås som forsamlingsmusik, Gemeinmusik på tysk. Objektet for musikken er Jesus, hans blive menneske, hans lidelse, død og til tider opstandelse. Gemein-musikkens hovedpointe er "at forkynde Herrens død,"¹¹ altså det er kommunikation, både mellem mennesket og Gud, og mellem gudstjenestedeltagerne indbyrdes, og det både sjæleligt, emotionelt og visuelt.¹² Zinzendorf forklarer salmebogens stilning sådan her: "Sangbogen er en slags svar på bibelen, et ekko, og en fortsættelse. I bibelen ser man, hvordan Gud taler til mennesker, og af sangbogen, hvordan mennesker taler med Gud."¹³

Brødremenigheden var i Danmark, men også i f. eks. Tyskland kendt for at have en væsentlig bedre menighedssang end i mange andre kirker. Det skyldtes blandt andet, at menighedsmedlemmerne fra barnsben blev trænet gennem musikundervisning.¹⁴ Menighedens sang og musik blev ordnet gennem synodebeslutninger og desuden fik Christian Gregors sangbog fra 1778 og hans koralbog fra 1784 afgørende betydning for musiklivet i menighederne.¹⁵

En vigtig musiksamling findes i Brødremenigheden arkiv i Christiansfeld. Foruden en række komponister fra Brødremenigheden, f.eks. Fliegel, Gambold, Gregor, Grimm Jätscke, Latrobe og Verbeek findes også værker af komponister, der ikke var medlemmer af menigheden. Nogle af de mest populære var Bergt, Händel, Haydn, Mendelssohn-Bartholdy, Mozart, Reichardt og Wolf. Musikken var udtryk for den liturgiske stemning. Den var ikke altid decideret kirkemusik, men blev tilpasset både liturgiske forsamlinger og andre fester og begivenheder.¹⁶ Ifølge Sybille Reventlow er "Brødremenighedens musik .. blid og sangbar, men uden de store musikalske virkemidler. Satserne er sjældent særlig lange og oftest for blandet firstemmigt kor, strygeorkester og fløjte, obo, klarinet, fagot og horn. Undertiden spillede orglet med som yderligere understøttende instrument.

¹¹ Ekström, Christina: *Gör dig en sång uti mitt bröst*'Göteborg, 2007, p. 103, fodnote 103, Grimm 1753/2002:138(105 ¹² Ibid, p. 104 ¹³ Zinzendorf efter Rønnow i Thyssen, A. P. (red.): *Herrnhuter-samfundet i Christiansfeld, Aabenraa 1984, p. 756*

¹⁴ Reventlow, S. i Thyssen, A. P. (red.): *Herrnhuter-samfundet i Christiansfeld, Aabenraa 1984, p. 634* ¹⁵ Ibid, p.635 ¹⁶ Ibid, p.638

Niels Johannes Holms salmebog "Harpen" som udkom i 1829

Ud over de mange salmebøger udgivet forskellige steder i den internationale Brødrekirke, må den danske præst Niels Johannes Holms salmebog "Harpen" fra 1829 nævnes. Den byggede hovedsageligt på Brødre- menighedens tidligere salmebøger og Holms melodikilder til Harpen var i høj grad Gregors koralbog fra

1784. Der, hvor meget af musikken udføres, nemlig i kirkesalen, eller bare "Salen," ses en tydelig arkitektonisk påvirkning fra den Reformerte kirke. Salens indretning fokuserer altså på menighedens fællesskab, menigheden er forsamlet som en gruppe med en fælles interesse i at fejre gudstjeneste. Præsten er ikke hævet op på en prædikestol, men sidder eller står ved bordet, principielt i gulvhøjde, om end liturgibordet er hævet et par trin af praktiske årsager. Før i tiden sad ældsterådets medlemmer på bænke ved siden af, men altså ikke bag ved liturgibordet med front mod menigheden, ligesom præsten. Ligheden med den traditionelle reformerte kirkebygningens indretning er ikke til at overse. I den reformerte kirke sidder de ældste, presbyterne bag ved præsten og giver derved indtryk af, at de står bag, hvad præsten siger, præsten taler på de ældstes, og dermed på menighedens vegne. I den lutherske kirke står præsten foran alteret når han eller hun henvender sig til menigheden i liturgi og sakramente. Den reformerte kirke er grundlæggende presbyteriansk i modsætning til de episkopale kirker, som f.eks. den lutherske og den anglikanske.

Når den lutherske præst prædiker fra prædikestolen, ja så skal han eller hun principielt stå til regnskab for biskoppen, som har det læremæssige tilsyn, omend præsten har forkyndelsesfrihed i forhold til menighedsrådet. Salens indretning afslører således, relativt underspillet, men tydeligt

når man har set det, at Brødrekirken både har presbyterianske og episkopale elementer i sig. Eller sagt med andre ord, Brødrekirken er en episkopal kirke med stærke presbyterianske elementer i sig.

Og det giver sig udslag på mange måder.

Jørgen Bøytler

Eksempler på gamle håndskrevne noder i arkivet

Kvindernes Internationale bededag fredag den 6. marts kl. 15.00

Temaet for dagen er :

"Ved du hvad jeg har gjort for dig?"

Vi mødes i lille kirkesal til en kop kaffe kl 15, kl. 16 vil vi gå i kirkesalen og holde gudstjeneste.

I år får vi besøg af folketingsmedlem Karen Klint, Hedensted. Karen Klint vil lede os gennem gudstjenesten, hvis tekster er udarbejdet af kvinder fra Bahamas.

Velkommen til en times tid i selskab med andre i vished om, at denne tekst vil blive læst mange steder ud over jorden denne dag.

Kunstværket er malet af Chantal E. Y. Bethel og temaet for billedet er: VELSIGNET

Velkommen .

BDM - Nyt Ung missionær ansat.

Det er med stor glæde, at BDM har antaget Thomas Kildeholm Jensen som missionær. Thomas bliver færdig som pædagog til februar. Han er 25 år gammel og bliver udsendt i begyndelsen af marts 2015 til en opgave i Tanzania. Tanzania er ikke ukendt for Thomas. I foråret 2014 havde han sin 3. praktikperiode på Brødrekirkens børnehjem Peter's House i Sumbawanga, et børnehjem for forældreløse børn. I Tanzania skal Thomas arbejde blandt børn og unge i Rukwa, løse opgaver på Peter's House, have kontakt til BDM's volontører og supervisere medarbejderne på et nyopført børnehjem i Uvira i DR Congo. Der vil blive afholdt udsendelsesfest for Thomas i Herning Bykirke i februar måned. Datoen er endnu ikke fastlagt men den vil blive oplyst på hjemmesiden.

Thomas Kildeholm Jensen

Glade børn fra børnehjemmet i Sumbawanga

venter at det bliver i begyndelsen af det nye år. Vi håber, at der er mange i Brødremenigheden, der vil følge os på hjemmesiden, hvor der vil være nyheder om arbejdet. Her vil der også ligge link til små film på YouTube, som vi har optaget i Tanzania og DR Congo.

Knud Elmo Knudsen kommer til Danmark

BDM har lavet en aftale med Knud Elmo Knudsen om, at han kommer til Danmark hvert forår i en periode på 6 uger.

Ny hjemmeside

I BDM arbejder vi nu målrettet på at få lavet en ny hjemmeside. En hjemmeside skal holdes ved lige. Det gælder både udseende og indhold. Vi har valgt en løsning, hvor enkeltheden er vigtig, både når det gælder selve sideopsætningen og muligheden for at komme med opdateringer. Hvornår den bliver færdig, ved vi ikke helt endnu, men vi for-

Knud Elmo Knudsen

De to uger er ferie, og så er der 4 ugers møderejse. Vi glæder os over, at Knud kan tage rundt i Danmark og fortælle om arbejdet i BDM, og at der er rift om ham!

Knud bliver pensionist i 2015, men vi er taknemmelige for, at han vil fortsætte som missionær i Kipili, selv om det bliver under lidt ændrede vilkår.

Container til Tanzania

I begyndelsen af 2015 sender BDM en container til Tanzania. Det bliver måske den sidste, da de fleste ting, man har brug for, kan man købe i landet. Men det er en glæde at kunne sende containeren af sted med mange ting, som såvel missionærer som befolkningen kan få glæde af. Der er mange hænder, der har været i gang, for at det kan lykkes.

Erik Baun har velvilligt stillet sig til rådighed og har taget sig af det overordnede ansvar i forbindelse med de mange praktiske og logistiske opgaver, der skal løses i forbindelse med containeren. Det er vi ham meget taknemmelige for. DMR-U har støttet projektet med 125.000 kr., og det betyder, at BDM bliver holdt økonomisk skadesløs.

Nyt bestyrelsesmedlem

Kurt Nielsen fra Egtved er trådt ind i BDMs bestyrelse. Kurt har været engageret i BDMs arbejde på forskellig vis, og han har bl.a. været engageret i et bestyrelseskursus, ligesom et par af vore volontører har været på kursus i hans firma.

Kurt er administrerende direktør i Scrummaster.dk. Det er et firma, der hjælper organisationer, bestyrelser, mv. med at blive bedre til at blive bedre til projektlejelse og daglig håndtering af administrative opgaver. Vi glæder os over, at Kurt er villig til at træde ind i bestyrelsen med de kompetencer, han har. Tak!

Tak for muligheden for at skrive lidt til menighedsbladet. Jeg glæder mig over den interesse for BDMs arbejde, som det er et udtryk for. Ligeledes vil jeg gerne takke for de gaver, der kommer ind gennem kollekterne i Brødremenigheden. Til og med november udgjorde det kr. 45.433,50. Det er beløb, som jeg gerne vil sige jer i menigheden en stor tak for!

I ønsket alle et velsignet nytår i Jesu navn!

Jens Peter Rejkjær, generalsekretær

Kurt Nielsen

Brødremenighedens kirke som feltlazaret

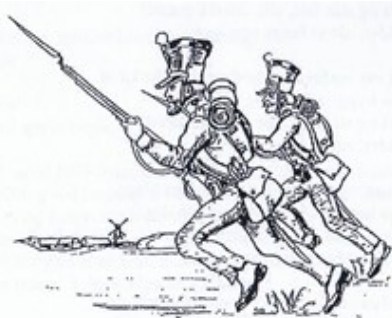
Under den første slesvigske krig 1848-50 blev der som bekendt oprettet et feltlazaret i vores kirke, og det hang ikke mindst sammen med, at der under den krig var store slesvig-holstenske styrker i området både i og udenfor Christiansfeld. I Stepping og Frørup lå eksempelvis en del af disse styrker rundt omkring på gårdene. Og det var ikke bare udbygninger - lader og stalde -, som der blev lagt beslag på, også dele af stuehusene blev brugt. Det var f.eks. tilfældet på Juhlsminde i Anderup, og i Frørup – tæt på den gamle grænse – lå på den tid et lille hus, hvor man benyttede en 20 liters gruekedel til at koge kaffe i.

Det sidste fortæller Christoffer Geerthsen om i sine erindringer, som er nedskrevet i 1926. Som barn oplevede han den første slesvigske krig og stiftede bekendtskab med både de danske og de slesvig-holstenske soldater. Og i 1864

var han selv med som soldat bl.a. ved det afgørende slag den 18. april ved Dybbøl, hvor han flere gange var tæt på døden.

De slesvig-holstenske styrker lå også i området i forbindelse med slaget ved Kolding den 23. april 1849. Og tidligt om morgenen på den dag måtte en del soldater bl.a. til Gelballe, hvor de kom i kamp med danske styrker. Det var et slag med mange døde og sårede, og allerede om eftermiddagen kom de såkaldte egtvogne (kassevogne uden affjedring) kørende igennem Frørup til Christiansfeld; for her var der allerede den 19. april blevet oprettet et feltlazaret i Brødremenighedens kirkesal. Disse store egtvogne med halm i bunden var overspændt med et sejl for at beskytte de sårede imod vind og vejr. I Frørup omtalte man ikke de sårede slesvig-holstenske soldater med særlig forkærlighed: ”Hvad vil de her etter, det pak, de sku’ ha bløwen hjem”.

Det var en drøj tur til Christiansfeld for disse forkomne soldater, og det kan heller ikke have været særlig opmuntrende det syn, som mødte dem inde på feltlazarettet i Christiansfeld. En dame fra Kolding - formentlig fra Vonsild – har i et brev den 26. april 1849 fortalt om lazarettet, og hendes beretning bringes her i forkortet udgave.

Infanterister i stormløb ved Slesvig 1848

”I Christiansfeld findes heller intet militær, men mangfoldige sårede. Kirken er indrettet til lazaret, alle bænke er bortryddede, og 3 kakkelovne er anbragte i hernhutternes tempel. Også Brødrehuset er indrettet til lazaret... og den 23. april var jeg vidne til, hvorledes de døde og sårede bragtes hertil fra slaget ved Kolding. Den følgende dag blev der begravet 37 døde, og præsten, Røntgen, var tillige med en officer henne for at afpæle grave til flere. Jeg var inde i kirken og så her det gruelige syn, hvorledes en stor balje stod her, fyldte med afsatte ben, arme og udskårne stykker kød. De soldater og bønder, som hjalp de sårede og lemlæstede af de ankommende vogne, græd af smerte.”

Også en slesvig-holstensk løjtnant beretter om lazarettet i Christiansfeld og de mange begravelser, og han fortæller bl.a., at der var mange soldater, som bar amuletter, hvor der stod: ”I faderens og Sønnens og Helligåndens navn”, amuletter, som familie og kærester havde givet dem med som beskyttelse.

Den nævnte løjtnant fortæller også noget om begravelserne på Brødre-menighedens kirkegård: ”Om eftermiddagen fandt de højtidelige begravelser sted til lyden af dæmpede trommehvirvler. Et fåtal af soldaterne blev begravet i en groft tilhugget kiste, de fleste måtte nøjes med at blive svøbt i lagener. En stor fællesgrav omsluttede ven og fjende; en afdeling af 1. Kompagni afgav æressalut. Selvfølgelig var det ikke gjort med den ene gang; men lige så længe vi lå i Christiansfeld, hørte det til vores daglige pligt om eftermiddagen at følge de døde det sidste stykke vej.” (Kim Mikkelsen: Det glemte slag, side 153 og 154)

I alt døde 117 soldater på lazarettet i Christiansfeld, hvoraf 14 var danske soldater, hvis navne i dag kan læses på en mindeplade på Brødre-menighedens kirkegård. Hvert år den 23. april markeres i Christiansfeld slaget ved Kolding, en dag, hvor der også lægges en krans ved mindestenen over de faldne (der henvises her til Lorenz Asmussens beretning i Koldingbogen 2008).

Fra kransenedlæggelsen 23. april

Kristian Sølvsten Grøn

Kirkelige meddelelser

Begravelse:

Den 14. november fulgte vi Br. Svend Aage Sørensen, født den 12. december 1928, død den 11. november 2014 til hans sidste hvilested på Gudsageren.

Den 25. november 2014 fulgte vi Sr. Hertha Margrethe Boye Nielsen (Mutte) født den 11. februar 1920, død den 19. november 2014 til hendes sidste hvilested på Gudsageren.

Den 4. december 2014 fulgte vi Br. Andreas Beyer Jessen, født den 12. maj 1948, død den 30. november, 2014 til hans sidste hvilested på Gudsageren.

Indsamlede midler gennem kollekter:

Ved redaktionens slutning var der siden sidste blads udgivelse indkommet til:

Menighedens arbejde i Christiansfeld	476,00 kr.
Brødremenighedens Danske Mission	9.086,00 kr.

Vi takker på modtagernes vegne for jeres gaver.

Menighedsmøde

Onsdag den 28. januar klokken 19.30 er der menighedsmøde i Duetten. Sandra og Daniel Bøytler kommer og fortæller om deres arbejde i Uvira i Congo. Alle er velkomne

Menighedsmøde

Menighedsmøde onsdag den 25. marts klokken 19.30 i Duetten. Knud Elmo Knudsen vil fortælle om arbejdet i Østafrika.

Kvindernes Internationale bededag

Fredag d.6. marts kl.16.00 gudstjeneste ved folketingsmedlem Karen Klint, Hedensted. *Se mere side 13*

**Ældsterådet ønsker alle en rigtig glædelig
jul og et godt og velsignet nytår**

Bibelgruppe 1. kvartal 2015

Emne: Markus evangeliet

Følgende mandage klokken 14.30, Nørregade 15

19. januar

02. og 16. februar

02. og 16. marts

Alle er velkomne *Kirsten Gubi og Kjeld Kynde*

Sykreds 1. kvartal 2015

Velkommen til alle i præsteboligen, Lindegade 26, klokken 15.00.

Vi drikker en kop kaffe og synger et par sange og hører om dagens emne, vi slutter igen ca. klokken 16.30.

22. januar: Sandra og Daniel fortæller om deres arbejde i Uvira i Congo.

05. februar: Inga Jakobsen fortæller om arbejde for pårørende til alvorligt syge.

19. februar: Forberedelse til kvindernes Internationale Bededag

06. marts: Kvindernes Internationale Bededag i kirken

19. marts: Knud Elmo Knudsen fortæller nyt fra sit arbejde i Østafrika.

Bogudgivelse

med udvalgte værker fra Brødremenighedens nodearkiv ved seniorforsker ved Det Kongelige Bibliotek, Peter Hauge.

I Korsalen 14. marts 2015. Tidspunktet bekendtgøres senere.

Tid til Bøn hver fredag klokken 9.00 i den lille kirkesal.

Evangelisk Alliances Bedeuge 12. - 16. januar kl. 19.30

Mandag og tirsdag i Brødremenighedens kirke

Onsdag og torsdag i Tyrstrup menighedshus

Fredag i Tyrstrup kirke. *Alle er velkomne*

Sjov søndag holder pause

Måned:	Dato:	Dag:	Tid:	Sted:	Tjeneste:	Tekst:	Præst:
Januar	04.	Helligtrekongers søndag	10.30	store	Gudstjeneste	Matt. 2,1-12	J. Bøytler
	11.	1. sønd. e. Helligtrekonger.	10.30	store	Gudstjeneste/Nadver	Luk. 2,41-52	K. Grøn
	12.	Mandag	19.30	lille	Bedeuge		J. Bøytler
	13.	Tirsdag	19.30	lille	Bedeuge		J. Bøytler
	18.	2. sønd. e. Helligtrekonger.	10.30	store	Gudstjeneste	Joh. 2,1-11	J. Markussen
Februar	25.	s. sønd. e. Helligtrekonger	10.30	store	Gudstjeneste/kaffe	Matt.17,1-9	J. Bøytler
	01.	Septuagesima	10.30	store	Fælles Gudstjeneste i Tyrstrup kirke	Matt.14,22-33	J. Bøytler
	08.	Seksagesima	10.30	store	Gudstjeneste/Nadver	Mark. 4,1-20	E. Baum
	15.	Fastelavn	10.30	store	Gudstjeneste	Matt. 3,13-17	J. Bøytler
	22.	1. søndag i fasten	10.30	store	Gudstjeneste/kaffe	Matt. 4,1-11	J. Bøytler
Marts	01.	2. søndag i fasten	10.30	store	Gudstjeneste	Matt. 15,21-28	J. Bøytler
	08.	3. søndag i fasten	10.30	store	Gudstjeneste/Nadver	Luk. 11,14-28	J. Bøytler
	15.	Midfaste	10.30	store	Gudstjeneste	Joh. 6,1-15	E. Baum
	22.	Mariae bebudelses dag	10.30	store	Gudstjeneste/kaffe	Luk. 1,26-38	J. Bøytler
	28.	Bethaniatime	19.00	store	Lørdag/Bethaniatime		J. Bøytler
	29.	Palmesøndag	10.30	store	Gudstjeneste/ konfirmation	Matt. 21,1-9	J. Bøytler
	29.	Palmesøndag	17.00	store	Hosianna		J. Bøytler
	30.	Mandag	19.00	lille	Læseforsamling		J. Bøytler
	31.	Tirsdag	19.00	lille	Læseforsamling		J. Bøytler